

In the work proved that it is wrong to consider restitutionary relations as civil liability, and invalid transactions as a violation. This conclusion follows from the fact that the impugned transaction can be appealed only by a certain circle of persons, and before that it is recognized as valid and must be executed.

Established that the current jurisprudence in Ukraine also does not depart from the interpretation of the concept of restitution from its doctrinal and legal definition. It can be said that, in the majority of cases, the jurisprudence, in the presence of law and relevant doctrine, does not deviate from them, that is, it has no constitutional significance.

Drawn attention that restitution is a set of legal norms which, within the concept of compensation (property cover) in civil law, have the function of restoring the previous legal and factual status of the parties to the transaction as a substantive consequence of its invalidity.

Based on the study, the author concluded that since restitution is not a form of liability, recognizing restitution as a universal remedy does not diminish its essence as a way of compensating for the damage caused. Given that restitution is not a measure of responsibility, there are grounds to refer it as a means of protecting civil rights and interests.

Key words: *restitution, civil offense, civil activity, invalid legal act, means of protection of civil rights.*

Стаття надійшла до редакції 22.04.2019 р.

УДК 346.14

І. М. Білоус

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Україна, визначаючи свій вектор подальшого економічного розвитку в сучасному геоекономічному просторі у жорстких умовах ринкової економіки, наголосила на інноваційному шляху, який для нашої країни, виходячи з її потенціалу, є не тільки реальним, але й фактично єдиним у сучасних умовах переходу розвинених країн світу від економіки індустріального типу до постіндустріальної економіки. Забезпечення конкурентоздатності економіки та досягнення успіху Україною на інноваційному шляху її розвитку вже неможливо без ґрунтового осмислення сучасного стану такого впливового чинника економіки, як інтелектуальна власність. Разом з тим, економіку України вже неможливо уявити і без надійної системи правової охорони інтелектуальної власності. Забезпечення надійного захисту інтелектуальної власності в Україні останнім часом набула значної актуальності. Від її ефективного вирішення у великій мірі залежить збереження та примноження інтелектуального потенціалу, культурної спадщини, міжнародного авторитету, а також покращення загальної криміногенної ситуації в нашій державі. У статті досліджено проблематику та сучасний стан охорони інтелектуальної власності в Україні. Здійснено аналіз основних проблем та виявлено основні шляхи подолання негативної ситуації, пов'язаної із захистом творчої діяльності населення України.

Ключові слова: *інтелектуальна власність, захист інтелектуальної власності, авторське право, суміжні права, нормативно-правовий акт, правова охорона.*

Постановка проблеми. З розвитком інтелектуального потенціалу суспільства та рівня культурного розвитку, з кожним днем це зумовлює зростання ролі й значення інтелектуальної діяльності та інтелектуальної власності, що призводить до необхідності посилення правової охорони і захисту. Інтелектуальна діяльність та її результати все більше набувають пріоритетного значення в усьому світі, це свідчить про те, що творча інтелектуальна діяльність стає визначальною і вирішальною рушійною силою будь-якого розвитку, тому важливо подбати про захист саме інтелектуальної власності і вирішення спірних питань на правовому рівні.

Метою статті є дослідження сучасного стану охорони інтелектуальної власності в Україні, а також висвітлення пропозицій щодо уникнення даної проблеми у сфері захисту інтелектуальної діяльності.

Стан опрацювання цієї проблематики займалося чимало вітчизняних та зарубіжних науковців. Дана сфера діяльності для багатьох вчених залишається актуальною, адже у своїх працях вони відзначають методи витіснення проблеми «піратства» та незаконного розповсюдження творів та винаходів без дозволу автора. До числа вітчизняних дослідників можна віднести наступних представників: В. Д. Базилевич [1], П. Т. Бубенко [3], Л. О. Майданик [5], О. В. Стовпець [6], П. М. Цибульов [7] та інших.

Правовідносини в сфері інтелектуальної власності в Україні регулюються окремими нормами цивільного, господарського, кримінального, митного кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та процесуальних кодексів.

Виклад основного матеріалу. Слід наголосити, що поняття права інтелектуальної власності, яке чітко трактується в ст.418 ЦК України в котрій йдеться, що інтелектуальна власність це:

1. Право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом.

2. Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається цим Кодексом та іншим законом.

3. Право інтелектуальної власності є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом [6, с. 117].

Країни, в яких акцент робиться на науку, культуру і мистецтво, люди живуть краще, адже мають більші досягнення інтелектуальної діяльності. З цього свідчить, що будь-які досягнення та здобутки суспільства, результати інтелектуальної діяльності потребують охорони та захисту.

Для охорони і захисту прав інтелектуальної власності потрібно розуміти, що в Україні передбачені законні заходи до правопорушників, що призводить до їх юридичної відповідальності. За порушення прав інтелектуальної власності в Україні передбачені адміністративна, кримінальна та цивільно - правова відповідальність.

Однак статистика, щодо відкритих кримінальних проваджень за злочини, які вчинені в сфері інтелектуальної власності, не показує повністю справжнього стану злочинності в сфері інтелектуальної власності, оскільки не всі злочини, які скоєні у даній сфері не реєструються відповідними державними органами.

До причин прихованої злочинності в сфері інтелектуальної власності можна віднести:

- потерпілі не повідомляють в правоохоронні органи про порушення своїх прав в сфері інтелектуальної власності (деякі автори не заперечують, щоб без їхнього дозволу розповсюджували їхні об'єкти інтелектуальної власності);

- факт злочину виявляється певною особою, але з різних причин не сприймається нею як злочин (наприклад, особа бачить продаж контрафактної продукції або сама її купує);

- це сукупність випадків, коли правоохоронний орган, маючи інформацію про вчинений злочин, не реєструє його і не ставить на облік з будь-яких причин.

Суб'єктами права інтелектуальної власності виступає автор (винахідник, творець) об'єкта права інтелектуальної власності, яким належать особисті немайнові або майнові права інтелектуальної власності відповідно до Цивільного кодексу України, іншого закону чи договору. Предметом захисту є суб'єктивні права інтелектуальної власності та інтереси, що охороняються законом [7, с. 24].

Існуюча сьогодні в Україні нормативно-правова база забезпечує правову охорону об'єктів інтелектуальної власності та порядок їх використання. Гарантом забезпечення прав громадян виступає Конституція України, а також ряд спеціалізованих законодавств у сфері інтелектуальної власності. Забезпечення захисту прав усіх учасників належить сьогодні до пріоритетних завдань правового регулювання.

Однак, практика застосування законодавства виявила цілий ряд проблем, пов'язаних з невідповідністю деяких його норм нормам міжнародного права, забезпеченням ефективного захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності та створенням цивілізованого ринку цих об'єктів.

Слід підкреслити, що протягом останнього десятиліття в Україні відбувався досить інтенсивний процес становлення системи охорони інтелектуальної власності. На сьогодні система органів регулювання сфери охорони інтелектуальної власності в Україні перебуває в завершальній фазі формування й уже спроможна виконувати свої основні функції. Однак ефективність системи знижує цілий комплекс проблем, що вимагають невідкладного розв'язання [8, с. 90].

Аналізуючи сферу охорони інтелектуальної власності в Україні можна виділити такий ряд проблем, серед яких є нестабільність умов для винахідницької діяльності через, погіршення матеріально-технічних і фінансових умов в інноваційній сфері, У структурі системи охорони інтелектуальної власності недорозвиненими є елементи, що забезпечують комерціалізацію запатентованих досягнень. При несприятливому кліматі для іноземного інвестування це обумовлює низький показник високотехнологічного експорту на душу населення, за яким Україна майже вдвіть відстає від його середньосвітового значення.

Також серед сукупності проблем охорони інтелектуальної власності в Україні найгострішими є охорона комп'ютерних програм і баз даних, захист від недобросовісної конкуренції, охорона знаків для товарів і послуг, охорона виробників аудіовізуальної продукції.

У той же час в країнах ЄС право інтелектуальної власності має великий вплив на національну систему правової охорони, що вже має суттєву різницю з правовою системою України. Про саме позитивний вплив законодавства свідчить приклад наших сусідів – країн Східної Європи, які вже набули членства в ЄС (Польща, Чехія, Словаччина, країни Балтії, Угорщина, Болгарія, Румунія). Для цих держав орієнтація на право ЄС була важливим чинником розвитку національного законодавства, враховуючи той факт, що в деяких випадках право інтелектуальної власності ЄС випереджає розвиток права інтелектуальної власності навіть США. Слід зауважити, що стандарти охорони й захисту прав інтелектуальної власності Євросоюзу відіграють вирішальну

роль як під час вдосконалення національних систем охорони, так і під час оцінювання ефективності реалізації прав. При цьому поряд із численними директивами та регламентами ЄС, що регулюють сферу інтелектуальної власності, насамперед у частині правової охорони [9, с. 217].

Європейське співтовариство активно провадить політику, спрямовану на підвищення рівня захисту прав інтелектуальної власності. Для європейських країн характерним є створення органів, діяльність яких спрямована на боротьбу з порушеннями прав інтелектуальної власності та захист таких прав. Причому для цілей міжвідомчого співробітництва функціонує Міністерська мережа по боротьбі з порушеннями прав інтелектуальної власності, що об'єднує зусилля багатьох державних структур [10, с. 118].

Нажаль, в суспільстві Україні значну роль відіграє зневага до охорони прав інтелектуальної власності, відсутність належного інформаційного забезпечення діяльності в галузі охорони інтелектуальної власності. Водночас навіть серед експертів спостерігається певна недооцінка соціально-економічних механізмів охорони інтелектуальної власності.

Аналіз структури органів з регулювання діяльності у сфері охорони інтелектуальної власності в Україні дозволяє зробити висновок, що система державних і недержавних органів перебуває у завершальній фазі свого становлення та вже сьогодні, в принципі, здатна виконувати основні функції охорони інтелектуальної власності.

Окремим правовим інститутом у системі інтелектуальної власності в Україні є Вищий суд із питань інтелектуальної власності. Так, з ініціативи про судову реформу, Президентом України, 29 вересня 2017 року було підписано Указ «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності».

Також, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України призначило виконавців обов'язки державних інспекторів з питань інтелектуальної власності, у повноваження яких буде входити складати протоколи щодо осіб, що вчинили правопорушення у сфері інтелектуальної власності.

Необхідно в Україні поширювати знання про інтелектуальну власність, оскільки ряд осіб, які володіють особистими немайновими та майновими правами, не завжди можуть виявити проблеми, щодо їх порушення. Серед них - не завжди ефективного застосування механізмів охорони, захисту та дотримання прав інтелектуальної власності; досить високий рівень контрафакції та піратства, у тому числі широке використання неліцензійних комп'ютерних програм; значна кількість випадків недобросовісної конкуренції із залученням прав інтелектуальної власності; не завжди добросовісна подача заявок на реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності; недостатнє освоєння об'єктів інтелектуальної власності, особливо впровадження винаходів у межах інноваційного процесу; низька активність ділових кіл щодо залучення існуючого в країні потенціалу інтелектуальної власності тощо. А також особи, які порушують права інтелектуальної власності, не завжди можуть усвідомлювати, що вчиняють незаконно, із-за недостатнього рівня знань і низького рівня культури за цим напрямом. На нашу думку, курс дисципліни «Право інтелектуальної власності» необхідно викладати в загальноосвітніх навчальних закладах, у закладах вищої освіти на всіх спеціальностях, а також активізувати роботу уповноваженим органам на осмислення українським суспільством необхідності законного застосування прав інтелектуальної власності.

Висновки. В Україні діяльність з управління інтелектуальною власністю ще недооцінене або ігнорується. На відміну від розвинутих країн, на значній кількості

підприємств України, особливо державної власності, на теперішній час відсутні спеціальні підрозділи, орієнтовані на менеджмент інтелектуальної власності (знань, інновацій, інформації). Такий стан справ є наслідком того, що інтелектуальна власність ще не визнана підприємцями в якості інструменту, застосування якого буде надавати конкурентні вигоди і переваги, а також великі доходи. На великих підприємствах управління інтелектуальною власністю відноситься до додаткових обов'язків однієї особи, як правило, юриста, діяльність якого найчастіше обмежується тільки одержанням охоронних документів, продовженням строку їх дії, розв'язанням спорів і практично не відноситься до питань управління інтелектуальною власністю. У той же час на деяких крупних підприємствах портфелі об'єктів інтелектуальної власності постійно збільшуються, що вимагає створення спеціальних структур для забезпечення ефективного управління інтелектуальною власністю.

Україні доцільно використати європейський досвід, який передбачає реалізацію прав на результати науково-технічної діяльності через забезпечення інтересів суспільства й національної промисловості. Окремими питаннями постають створення спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності та повноцінний запуск його роботи, що зробить певний вклад у позитивний розвиток системи в подальшому цим буде зумовлювати вирішенню ряду актуальних сьогодні проблем в системі охорони інтелектуальної власності в Україні.

Список використаної літератури

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: підручник. Київ: Знання, 2014. 268 с.; Bazylevych V. D. *Intelektualna vlasnist: pidruchnyk*. Kyiv: Znannia, 2014. 268 s.
2. Бережнюк І. Г. Об'єкти права інтелектуальної власності. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013. 536 с.; Berezhniuk I. H. *Obiekty prava intelektualnoi vlasnosti*. Khmelnytskyi: PP Melnyk A. A., 2013. 536 s.
3. Бубенко П. Т., Величко В. В., Глахарев С. М. Інтелектуальна власність : навч. посіб. Харків : ХНАМГ, 2011. 118 с.; Bubenko P. T., Velychko V. V., Hlakhariiev S. M. *Intelektualna vlasnist : navch. posib*. Kharkiv : KhNAMH, 2011. 118 s.
4. Забіне Нус. Суперечка про інтелектуальну власність. Спільне. 2013. №5. Київ, 2013. С. 358-362.; Zabine Nus. *Superechka pro intelektualnu vlasnist*. Spilne. 2013. №5. Kyiv, 2013. S. 358-362.
5. Майданик Л. О. Поняття та механізм комерціалізації інтелектуальної власності. *Юридична Україна*. 2014. № 7. Київ, 2014. С. 39; Maidanyk L. O. *Poniattia ta mekhanizm komertsializatsii intelektualnoi vlasnosti*. Yurydychna Ukraina. 2014. № 7. Kyiv, 2014. S. 39.
6. Стовпець О. В. Онтологічні засади інтелектуальної власності. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. Науковий журнал. 2015. № 1 (34). Одеса : 2015. 245 с.; Stovpets O. V. *Ontolohichni zasady intelektualnoi vlasnosti*. *Naukove piznannia: metodolohiia ta tekhnolohiia*. Naukovyi zhurnal. 2015. № 1 (34). Odesa : 2015. 245 s.
7. Цибульов П. М. Основи інтелектуальної власності : навч. посіб. Київ : Інститут інтелектуальної власності і права, 2012. 108 с.; Tsybulov P. M. *Osnovy intelektualnoi vlasnosti : navch. posib*. Kyiv : Instytut intelektualnoi vlasnosti i prava, 2012. 108 s.
8. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №40-44. 356 с.; Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: *Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV*. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2003. №40-44. 356 s.
9. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII. Ст. 64.; *Pro avtorske pravo i sumizhni prava : Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 r. № 3792-KhII*. St. 64.
10. Ходаківський Є.І., Якобчук В. П., Литвинчук І. Л. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 276 с.;